

נאום מחמוד עבאס - מי הנמען העיקרי?

מאת האלוף (מיל') גרשון הכהן

מבט מבס"א מס' 738, 12 בפברואר 2018

תקציר: תפיסתו המעוותת של מחמוד עבאס את מהות הרעיון הציוני, כמו גם את מהות הסכסוך הישראלי-פלסטיני ותולדותיו, מחייבת את האליטות הפוליטיות והאינטלקטואליות בישראל לבחון מחדש את הנרטיב האינסטרומנטלי לגבי הסכסוך בו השתמשו במהלך העשורים האחרונים.

נאום מחמוד עבאס בכינוס המועצה המרכזית של אש"ף (14 בינואר) נמשך כשעתיים. מלבד צמד המילים "יחרב ביתך" שהפכו לכותרת הנאום, סקירתו "ההיסטורית" של תולדות הציונות משכה את עיקר הביקורת הישראלית. לדברי ראש הממשלה נתניהו הסקירה חשפה את שורש הסכסוך: "התנגדות הפלסטינים לקיום מדינה יהודית בגבולות כלשהם".

גם לפלסטינים, בעיקר לצעירים שבהם, נשמע חלק גדול מהנאום כשיעור היסטוריה מייגע. אולם לנאומים פוליטיים מסוג זה יש לרוב יותר מנמען אחד. במקרה זה, החברה הישראלית על פלגיה ומנהיגיה, יחד עם הקהילייה הבין-לאומית, היו כנראה הנמען העיקרי. תוך פניה לאמות המידה החוקיות והמוסריות המקובלות כיום בעיקר במערב אירופה, ביקש עבאס לתאר מחדש את היבטיה הבעייתיים-לכאורה של התופעה הציונית. נכון ש"סקירתו ההיסטורית" אינה עומדת כלל במבחן העובדות, אך הבעייתיות שהציג צריכה לאתגר בכל יום מחדש את הסיפור שאנו מספרים לעצמנו. בכל אמת מידה היסטורית מהווה המהפכה הציונית - בהצלחתה בהקמת מדינה משגשגת ובקיבוץ גלויות - תופעה ייחודית וחסרת תקדים. אלו המתעקשים לתארה כעוד גל ההגירה בתנודות האוכלוסייה הגלובליות מחטיאים את מהותה של מהפכה זו. עבאס הפנה זרקור לשאלה המרכזית שהפכה בעיניו את העם הפלסטיני לקורבנה העיקרי של הציונות: אם היהודים מבקשים מקלט בטוח, והקהילייה הלאומית מעוניינת להעניק אותו, מדוע דווקא כאן, על גבו של העם הפלסטיני?

מכל מנהיגי התנועה הציונית היה זה דוד בן-גוריון שעסק באופן המקיף ביותר בכל הטענות שהעלה עבאס. להלן מספר קטעים מנאום עבאס מול דברי בן-גוריון באותו נושא.

עבאס: "איך התחילה הסוגיה באזור שלנו? מדברים על הצהרת בלפור שהתקבלה לפני מאה שנים. מבקרים אותנו למה אנחנו מדברים על משהו שהתרחש לפני מאה שנים?

ואנחנו אומרים: נמשיך לדבר על ההכרזה עד שבטיטניה תביע התנצלות ותכיר במדינה פלסטינית".

בן-גוריון: "זכותנו ביחס לארץ ישראל נובעת לא מהמנדט והצהרת בלפור. היא קודמת לאלה. התנ"ך הוא המנדט שלנו... אני יכול לומר בשם העם היהודי: התנ"ך הוא המנדט שלנו, התנ"ך שנכתב על-ידינו בשפתנו העברית, ובארץ הזאת עצמה, הוא הוא המנדט שלנו. זכותנו ההיסטורית קיימת מראשית היות העם היהודי והצהרת בלפור והמנדט באו לשם הכרת הזכות הזו ואישורה." (עדות בפני הועדה המלכותית, 7 ינואר 1937, במערכה, כרך א', עמ' 77-78).

"מולדת אינה ניתנת במתנה אינה נקנית בזכויות וחוזים פוליטיים. אינה נרכשת בזהב ואינה נכבשת בכוח האגרופ, אלא נבנית בזיעת אפיים. מולדת זו יצירה היסטורית ומפעל קולקטיבי של עם, פרי עבודתו הגופנית, הרוחנית והמוסרית במשך דורות... ארץ ישראל תהיה שלנו לא כשהתורכים, האנגלים או ועידת השלום הבאה יסכימו לזה, ויבואו על החתום מטה באמנה דיפלומטית - אלא כשאנו היהודים נבנה אותה. את הזכות האמיתית הממשית ובת-הקימה על הארץ נשיג לא מאחרים אלא מעבודתנו. למען תהיה ארץ ישראל שלנו עלינו לבנותה, יעוד תנועת התחייה שלנו הוא בנין הארץ." (ניו יורק, ספטמבר 1915 ממעמד לעם ע' 10).

עבאס: "הוגה הדעות המצרי עבד אל והאב אל מסירי, תיאר את הישות הציונית בצורה זו: 'המטרה של הקמת מדינת ישראל היא הקמת מדינה קולוניאלית, שאין לה שום קשר ליהדות', כלומר השתמשו ביהודים."

בן-גוריון: "הדת היהודית היא דת לאומית ובה נספגו כל התכנים ההיסטוריים של עם ישראל מאז היותו ועד היום ולא קל להפריד בין הצד הלאומי ובין הצד הדתי." (כוכבים ועפר, ע' 128).

"הציונות היא חתירה נאמנה לקראת נצח ישראל ונצח ישראל טבוע בשנים אלה: במדינת ישראל ובספר הספרים." (כוכבים ועפר, ע' 155).

"הציונות קבעה - כאמונת עם ישראל לדורותיו - שארץ ישראל עתידה לפתור את 'שאלת היהודים' בשלמותה ובמלואה. לא פתרון חלקי לעם, ולא פתרון לחלק מהעם, אלא פתרון מלא לעם בשלמותו. כלומר, לכל יהודי שזקוק ורוצה בחיי מולדת... עם ישראל לא האמין אף פעם בשניות של החומר והרוח. בלי שכינתו הגשמית של העם בארץ, לא תיכון ולא תקום שכינתו הרוחנית. המרכז הרוחני של העם היהודי יתכן רק במרכז הארצי (במערכה, כרך א', עמ' 238, מתוך נאום בקונגרס הציוני ה-20 אוגוסט 1937).

"מדינת ישראל היא פרי חזון גאולתו של העם היהודי במשך דורות... ועם תקומת המדינה לא הוגשם חזון הגאולה. כי העם היהודי ברובו המכריע עודנו מפוזר בגויים, והמדינה היהודית עדין איננה ביצוע הגאולה היהודית, היא רק המכשיר והאמצעי העיקרי לגאולתו" (כוכבים ועפר, ע' 92).

עבאס: "הרצל היה אדם משכיל שעסק בתיאטרון ובשירה ולא היה לו קשר לסיפור הציוני. הוא עסק בעניין רק כי השאלה היהודית התחילה לעלות באירופה. היהודים היו נואשים בגלל בעיות כלליות ומשבר בתוך הקהילות שלהם, לא בגלל הדת שלהם."

בן-גוריון: "מבחינה יהודית הציונות היא לא רק בריחה מרדיפות וגזירות, אלא קודם כל אהבת מולדת וחזון תקומה לאומה ממלכתית. הציונות שלנו מורכבת מאידיאולוגיה לאומית, מרגש אהבה לארץ, משאיפה לקוממיות ממלכתית. ומרצון וצורך להתיישב בארץ ישראל. טלו מהציונות את אהבת הדורות למכורת האומה במשך מאות שנים, טלו מהציונות את השאיפה הפוליטית לעצמאות ממלכתית - והציונות מתרוקנת מתכנה." (במערכה, כרך ב', ע' 48)

"הגדרת 'המטרה הסופית' של הציונות אינה אלא הגאולה המלאה והשלמה של עם ישראל בארצו, קיבוץ גלויות, קוממיות לאומית." (פברואר 1937, במערכה, כרך א' ע' 190).

"מה שקרה בארץ בשנה הקודמת, מה שקורה יום יום ליהודי תימן, שופך אור אכזרי על סיכויי המרכז הרוחני של מיעוט יהודי בסביבה ערבית. אולם גם דוגלי 'הרוב' והמדינה היהודית, יש שמסלפים את תוכנה האמיתי של הציונות. האמנם רוב יהודי – זוהי המטרה? יש בארץ נניח, מיליון ערבים. היש במיליון יהודים פלוס אחד פתרון לשאלת העם היהודי? ... שיעור הקומה של הציונות המתגשמת אינו תלוי במספר הלא יהודים שבארץ - אלא במספר היהודים שיש ביכולתם וברצונם להתיישב בארץ. לא מספר הלא יהודים קובע - קובעים הרצון והצורך של העם היהודי והיכולת של הארץ ויכולת זו אף היא אינה קבועה ונתונה מראש, אלא תלויה במאמצי היצירה של העם היהודי" (פברואר 1937, במערכה, כרך א', ע' 158).

בקיץ 2008, בהיותי מפקד המכללה לביטחון לאומי, נפגשתי במוסקבה עם סגן שר החוץ הרוסי סולטנוב. בשיחה על השאלה אם היהודים מבקשים קיום בביטחון למה דווקא בארץ ישראל ולא, למשל, בברוקלין, הוא אמר לי: "אכן איני יכול להכחיש שזו עבורכם ארץ-אבות, אבל למה המנהיגים שלכם הפסיקו לדבר על זה ומדברים רק על ביטחון?" נאום עבאס אולי ישיב אותנו לברור מחדש של הנרטיב שאנו מספרים לעצמנו ולעולם.

המאמר פורסם לראשונה בליברל בפברואר 2018.

**אלוף (מיל') גרשון הכהן הוא עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים. שירת בצה"ל במשך ארבעים ושתיים שנים. פיקד על חיילים בקרבות מול מצרים וסוריה. לשעבר מפקד גיס ומפקד המכללות הצבאיות.*

סדרת הפרסומים מבט מבס"א מתפרסמת הודות לנדיבותה של משפחת גרג רוסהנדלר.